

Regeringens proposition

1989/90: 15

om fortsatt kreditpolitisk lagstiftning

Prop.
1989/90: 15

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 28 september 1989.

På regeringen vägnar

Ingvar Carlsson

Odd Engström

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att giltighetstiden för lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel och lagen (1986:1202) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp förlängs med tre år, dvs. till utgången av år 1992.

Lag om fortsatt giltighet av lagen (1974:922) om
kreditpolitiska medel

Härigenom föreskrivs att lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel, som gäller till utgången av år 1989¹, skall ha fortsatt giltighet till utgången av år 1992.

¹ Lagens giltighetstid senast förlängd 1986:1201.

**Lag om fortsatt giltighet av lagen (1986:1202) med
bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor
vid kreditköp**

Härigenom föreskrivs att lagen (1986:1202) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp, som gäller till utgången av år 1989, skall ha fortsatt giltighet till utgången av år 1992.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 28 september 1989

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Göransson, Gradin, R. Carlsson, Hellström, Johansson, Hultström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Nordberg, Engström, Freivalds, Wallström, Persson

Föredragande: statsrådet Engström

Proposition om fortsatt kreditpolitisk lagstiftning

1 Inledning

1.1 Lagen om kreditpolitiska medel

Lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel trädde i kraft den 1 januari 1975. Giltighetstiden begränsades till tre år, dvs. till utgången av år 1977. Lagens giltighet har sedan förlängts vid fem tillfällen, senast till utgången av år 1989 (prop. 1986/87:27, FiU 7, rskr. 63, SFS 1986:1201).

I en skrivelse den 15 juni 1989 har fullmäktige i Sveriges riksbank hemställt om ytterligare tre års förlängning av lagens giltighetstid, dvs. till utgången av år 1992. Skrivelsen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över skrivelsen lämnats av bankinspektionen, försäkringsinspektionen, Svenska bankföreningen, Sveriges föreningsbankers förbund, Svenska sparbanksföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Finansbolagens förening och Svenska fondhandlareföreningen.

En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Lagen om kreditpolitiska medel utgör den författningsmässiga grundvalen för den kreditpolitiska regleringen. Den ger regeringen befogenhet att på framställning av riksbanksfullmäktige förordna att riksbanken får använda olika kreditpolitiska medel. Sådant förordnande får meddelas om det behövs för att uppnå de mål som statsmakterna har fastställt för riksbankens penningpolitiska verksamhet. En redogörelse för lagens innehåll bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

I sin skrivelse till regeringen anför riksbanksfullmäktige i huvudsak följande. Numera är det endast förordningen (1988:1212) om räntereglering för försäkringsföretag som grundar sig på lagen om kreditpolitiska medel. Detta är förhållandet sedan bestämmelserna om kassakrav har flyttats över till den nya riksbankslagen (1988:1385) och ytterligare avreglering av kreditmarknaden genomförts. Avregleringen har ändrat förutsättningarna för att använda de kreditpolitiska medlen. En återgång till en

reglerad kreditmarknad kan knappast komma att aktualiseras. Lagen om kreditpolitiska medel bör därför ses över. Härför talar även avvecklingen av valutaregleringen. En översyn bör inriktas på att renodla lagen till en beredskapslag. Samtidigt bör bl. a. övervägas att införa permanent lagstöd för riksbankens uppgiftshämtande från kreditinstituten och för riksbankens tillsyn över obligationsmarknaden. Under utredningstiden bör den nuvarande lagens giltighet förlängas så att lagen kan ligga till grund för uppgiftsinsamling och tillsyn. Lagens giltighetstid bör som hittills förlängas med tre år. Utredningsarbetet bör bedrivas med sikte på att en ny kreditpolitisk lagstiftning kan träda i kraft senast vid giltighetstidens utgång.

1.2 Lagen med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp

Regeringen har bemyndigats av riksdagen att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid vissa kreditköp. Bemyndigandet finns i lagen (1986:1202) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp. Denna lag ersatte år 1986 två lagar med bemyndigande att meddela betalningsvillkor vid kreditköp och med bemyndigande att meddela föreskrifter vid yrkesmässig försäljning av bilar (prop. 1986/87:27, FiU 7, rskr. 63). Härvid samordnades giltighetstiden för den nya lagen med den för lagen om kreditpolitiska medel, dvs. giltighetstiden löper ut vid årsskiftet 1989/90.

Den nu gällande bemyndigandelagen ger regeringen rätt att, i den utsträckning som bedöms nödvändig av samhällsekonomiska skäl, meddela föreskrifter om de betalningsvillkor som säljare eller kreditgivare i yrkesmässig verksamhet skall tillämpa gentemot konsumenter vid kreditköp av varor, tjänster eller andra nyttigheter. Regeringen får också meddela föreskrifter om skyldighet för säljare och kreditgivare att lämna de upplysningar som behövs för myndigheternas tillsyn.

2 Överväganden och förslag

2.1 Kreditpolitiska medel

Mitt förslag: Giltighetstiden för lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel förlängs med tre år, dvs. till utgången av år 1992.

Fullmäktiges hemställan: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser utom Svenska fondhandlareföreningen har godtagit att giltighetstiden förlängs. Flera av dem menar dock att en förlängning av giltighetstiden bör ske med något kortare tid än tre år. Fondhandlareföreningen anser att redan de skäl riksbanksfullmäktige i sin skrivelse anför mot lagen som bas för en kreditpolitisk reglering är

tillräckliga för att ej förlänga giltighetstiden. Under alla förhållanden bör en förlängning begränsas till avsevärt kortare tid än tre år.

Skälen för mitt förslag: Användandet av de kreditpolitiska åtgärder som den kreditpolitiska lagen erbjuder har stadigt minskat i takt med den avreglering som skett av penning- och valutamarknaderna. Sedan bestämmelserna om kassakrav förts över till den nya riksbankslagen (prop. 1986/87:143, 1988/89:FiU4, rskr. 30, SFS 1988:1385) är räntereglering för försäkringsföretag (SFS 1988:1212) det enda av den kreditpolitiska lagens olika medel som för närvarande används. Regeringens förordnande om räntereglering gäller till utgången av år 1989. Den framtida utveckling på kreditmarknaden som i nuläget kan överblickas pekar inte mot ett ökat behov av regleringsåtgärder, utan tvärtom.

Mot bakgrund av de angivna omständigheterna anser jag i likhet med riksbanksfullmäktige att tiden är mogen för en översyn av den kreditpolitiska lagen. Huvudinriktningen för en sådan översyn bör vara att renodla lagen till en beredskapslag som kan tillgripas snabbt om den framtida internationella eller inhemska utvecklingen så påkallar.

I avvaktan på resultatet av översynen bör den kreditpolitiska lagens giltighet förlängas så att riksbanken med stöd av lagen kan hämta in de uppgifter från kreditinstituten som behövs bl. a. för att bedöma om kreditpolitiskt behöver användas. Jag anser, i likhet med riksbanken, att en förlängning bör ske med tre år.

Utredningsarbetet bör bedrivas med sikte på att en ny kreditpolitisk lagstiftning skall kunna träda i kraft senast vid den nu föreslagna giltighetstidens utgång. Självfallet är det inget som hindrar att en ny lag införs tidigare, om lagstiftningsarbetet blir klart inom sådan tid att det görs möjligt.

2.2 Betalningsvillkor vid kreditköp

Mitt förslag: Giltighetstiden för lagen (1986:1202) med bemyndigande att meddela forskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp förlängs med tre år, dvs. till utgången av år 1992.

Bakgrunden till mitt förslag: Med stöd av bemyndigandet i 1986 års lag har regeringen utfärdat en förordning (1988:160) om betalningsvillkor vid kreditköp, som trädde i kraft den 28 april 1988. Bestämmelserna i förordningen gäller krediter som lämnas till konsumenter vid köp av varor och tjänster för enskilt bruk. Undantag görs dock för bl. a. köp av fastigheter och värdepapper.

Enligt förordningen måste vissa angivna betalningsvillkor tillämpas vid de avsedda kreditköpen. Utformningen av villkoren varierar något beroende på om det gäller kontoköp, köp av motorfordon eller andra kreditköp. För de två sistnämnda köpformerna anger villkoren hur stor del av köpesumman som skall betalas kontant och vilken amorteringstakt som måste hållas. Vid kontoköp finns motsvarande föreskrifter fast de då

naturligtvis tar sikte på kontoinbetalningarna. Gränserna för kontantinsatsen höjdes den 1 juni 1989 (SFS 1989:217). För kontoköp innebar detta att kravet på vad kontohavaren skall betala av det kreditbelopp som tagits i anspråk närmast föregående månad höjdes från 40 till 60%. Vad gäller köp av motorfordon höjdes kravet på kontantinsats från 50 till 60% och beträffande andra kreditköp från 40 till 60%.

Skälen för mitt förslag: Hushållens skuldsättning fortsätter att öka. Den omfattande kreditgivningen har bidragit till att öka den privata konsumtionen och därmed höja efterfrågeläget i ekonomin. Bemyndigandet att meddela betalningsvillkor vid kreditköp ger regeringen en möjlighet att påverka denna negativa trend.

Med nuvarande utveckling i fråga om hushållskrediterna föreligger alltså ett behov av sådana begränsande föreskrifter som förordningen innehåller. Behovet kan förväntas kvarstå även efter utgången av år 1989. Jag anser därför att giltighetstiden för bemyndigandet bör förlängas.

Vid det nuvarande bemyndigandets tillkomst samordnades giltighetstiden för denna lag med den för lagen om kreditpolitiska medel. Skälet var att en samtidig bedömning av lagarna i fråga borde ske. Detta får anses gälla alltså. Giltighetstiden för lagen med bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp bör därför förlängas med tre år, dvs. till utgången av år 1992.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom finansdepartementet upprättats förslag till

1. lag om fortsatt giltighet av lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel,
2. lag om fortsatt giltighet av lagen (1986:1202) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp.

4 Lagrådets hörande

De nu gällande lagarna har granskats av lagrådet. Mitt förslag innebär endast att lagarnas giltighetstid förlängs. Jag anser därför att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

5 Hemställan

Jag hemställer att regeringen förslår riksdagen att anta de upprättade lagförslagen.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

1989-06-15

Dnr 89-099-002

Till Finansdepartementet

Genom lagen (1986:1201) om fortsatt giltighet av lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel har föreskrivits att sistnämnda lag skall ha fortsatt giltighet till utgången av år 1989. Med anledning härav vill fullmäktige ta upp frågan om fortsatt giltighet av lagen.

Lagen om kreditpolitiska medel är en s. k. fullmaktslag som hittills prolongerats för viss tid, vanligtvis tre år. Enligt lagen får riksbanken använda ett kreditpolitiskt medel först efter det att en hemställan gjorts till regeringen och ett förordnande om att få tillämpa medlet erhållits från regeringen.

Sedan bestämmelserna om kassakrav överflyttats till riksbankslagen (1988:1385) och efter den genomförda avregleringen av kreditmarknaden är det för närvarande endast förordningen (1988:1212) om räntereglering för försäkringsföretag som grundar sig på den kreditpolitiska lagen.

Genom den under senare år genomförda avregleringen av kreditmarknaden har förutsättningarna ändrats för att använda de kreditpolitiska medlen. Fullmäktige anser att en återgång till en tidigare reglerad kreditmarknad knappast kan komma att aktualiseras. Redan av det skälet bör den kreditpolitiska lagen ses över. För en översyn talar även den förestående avvecklingen av valutaavregleringen. I en valutaavreglerad kreditmarknad blir nämligen vissa kreditpolitiska medel än mindre verkningsfulla.

Fullmäktige anser således att den kreditpolitiska lagen bör bli föremål för en översyn. Utredningsarbetet bör bedrivas förutsättningslöst. En strävan bör emellertid vara att renodla lagen till en beredskapslag som medger att fullmakterna kan tas i anspråk endast vid krig, krigsfara eller eljest exceptionella förhållanden. Samtidigt bör övervägas att införa permanent lagstöd för riksbankens uppgiftsinhämtande från kreditinstituten och för riksbankens tillsyn över obligationsmarknaden. För att kunna följa utvecklingen på de finansiella marknaderna bör riksbanken ha möjligheter att inhämta uppgifter. Det synes också naturligt att riksbanken, liksom centralbanker i flera andra jämförbara länder, utövar viss tillsyn över obligationsmarknaden. Sådan tillsyn har i praktiken utövats sedan länge utan förordnande om emissionskontroll. Under senare år har riksbanken genom tillsynen sökt tillse att räntevillkoren m. m. är utformade så att de underlättar jämförelser med andra placeringar och därmed en effektiv prisbildning.

Det synes lämpligt att utredningen genomförs av en utredningsgrupp med representanter för berörda myndigheter. Synpunkter bör söka inhämtas under hand från kreditinstituten. Under utredningstiden bör nuvarande lags giltighet förlängas för att ligga till grund för uppgiftsinsamling och tillsyn. Lagens giltighetstid bör förlängas med som hittills tre år. Utredningsarbetet bör bedrivas med sikte på att en ny kreditpolitisk lagstiftning kan träda i kraft senast vid giltighetstidens utgång.

Fullmäktige avser att senare återkomma i frågan om behovet av förlängning av förordningen om räntereglering för försäkringsbolag.

Prop. 1989/90: 15

Hemställan

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer fullmäktige i riksbanken att regeringen måtte

dels föreslå riksdagen att förlänga giltighetstiden för lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel till utgången av år 1992,

dels låta genomföra en översyn av lagen om kreditpolitiska medel.

På Fullmäktiges vägnar:

Erik Åsbrink

Inger Kindgren

Sammanställning av remissyttrandena

Prop. 1989/90: 15

Bilaga 2

Samtliga remissinstanser utom Svenska fondhandlareföreningen har godtagit att giltighetstiden för lagen om kreditpolitiska medel förlängs. Följande synpunkter har lämnats.

Svenska bankföreningen: Bankföreningen hälsar med tillfredsställelse fullmäktiges förslag till översyn och det angivna syftet med en sådan översyn. Liknande synpunkter har bankföreningen framfört i tidigare års remissyttranden över då aktuella förlängningar av den kreditpolitiska lagen. Bankföreningen anser, liksom fullmäktige, att en återgång till en reglerad kreditmarknad inte kan komma att aktualiseras, speciellt inte sedan valutaregleringen har avvecklats.

Bankföreningen är givetvis beredd att vid en översyn medverka med synpunkter, bl. a. vad gäller av fullmäktige antytt "permanent lagstöd för riksbankens uppgiftsinhämtande från kreditinstituten och för riksbankens tillsyn över obligationsmarknaden". Bankföreningen vill dock redan nu ifrågasätta behovet av en lagstadgad riksbankskontroll över obligationsmarknaden i en situation där både inhemska kreditregleringar och valuta-regleringar har avvecklats.

Under förutsättning att den av fullmäktige föreslagna översynen — med syfte att ändra lagen till en beredskapslag — kommer till stånd, vill bankföreningen inte motsätta sig en förlängning av lagen. Enligt bankföreningens mening bör en sådan översyn kunna göras snabbt. Med hänsyn tagen till erforderligt lagstiftningsarbete bör det vara tillräckligt att förlänga giltighetstiden till utgången av juni 1991 — i stället för, som fullmäktige föreslår, till utgången av år 1992.

Sveriges föreningsbankers förbund: Förbundet delar uppfattningen att utredning bör tillsättas och förbundet är självfallet berett att delta i en sådan utredning.

Förbundet finner det angeläget att betona vikten av att en kommande permanent lag inte medför en onödigt omfattande uppgiftsinsamling med åtföljande merarbete och utvecklingskrav för kreditinstituten. De nyligen genomförda avregleringarna på kredit- och valutaområdet bör enligt förbundets mening åtföljas av mindre långtgående krav på uppgiftslämnande än vad som gällt under regleringstiden.

Förbundet, som således tillstyrker den av riksbanksfullmäktige föreslagna översynen, är av den mening att det är angeläget att översynen genomförs skyndsamt så att de blivande kraven snarast möjligt kan komma att tillämpas. Mot den bakgrunden bör giltighetstiden för lagen om kreditpolitiska medel inte förlängas längre än till och med utgången av år 1991.

Svenska sparbanksföreningen: Den fortsatta avregleringen av kreditmarknaden och avskaffandet av valutaregleringen har gjort att behovet av starka kreditpolitiska medel i enlighet med lagen om kreditpolitiska medel vare sig existerar eller skulle vara meningsfullt att använda. Den kreditpolitiska lagstiftningen ter sig därför alltmer obsolet och opraktisk. Sparbanksföreningen vill i sammanhanget peka på att den kreditpolitiska lagstiftningen utformades som en ren beredskapslag, som skulle användas i

olika typer av kristillstånd. I detta avseende har således lagstiftningen varit opraktisk, eftersom den tillämpats i en någorlunda stabil ekonomisk situation i Sverige, något som aldrig varit avsikten.

Svenska sparbanksföreningen *tillstyrker*, med hänvisning till det ovan sagda, förslaget om att den kreditpolitiska lagstiftningen görs till föremål för en ordentlig översyn. Föreningen förutsätter därvid dels att kreditinstitutet ges tillfälle att ge synpunkter under utredningens gång och att frågan om uppgiftslämnande samordnas mellan riksbanken och bankinspektionen för att inte i onödan belasta kreditinstitutet.

I avvaktan på översynen och under förutsättning att riksbanken fortsätter den inslagna vägen med en ansvarsfull kreditpolitik utan onödiga regleringar, *accepterar* Sparbanksföreningen även en förlängning av den nuvarande kreditpolitiska lagstiftningen. Föreningen är dock övertygad om att en översyn av lagen om kreditpolitiska medel kan göras relativt snabbt och *föreslår* att regeringen prövar möjligheten att förlänga lagen till utgången av 1991 istället för till utgången av 1992, som föreslås i riksbankens skrivelse.

Svenska försäkringsbolags riksförbund: Riksförbundet har vid flera tillfällen då fråga varit om förlängning av ifrågavarande lag motsatt sig lagen som sådan och dess tillämpning. Då riksbanksfullmäktige nu föreslår en översyn av lagen vill riksförbundet — trots sitt motstånd mot lagen — inte motsätta sig en förlängning under förutsättning att översynen kommer till stånd.

Finansbolagens förening: Det är rimligt att den nu gällande lagens giltighet förlängs i avvaktan på ny lagstiftning. Med hänsyn till att sakfrågorna redan torde vara väl belysta finner föreningen dock att en eventuell ny lag bör införas redan inom två år. Giltighetstiden bör därför förlängas endast till utgången av år 1991.

Svenska fondhandlareföreningen: Fondhandlareföreningen delar riksbanksfullmäktiges uppfattning att den kreditpolitiska lagen i sin nuvarande utformning spelat ut sin roll. Detta har kunnat konstateras sedan länge men har blivit än tydligare i och med den successiva avregleringen på valutamarknaden.

Fondhandlareföreningen delar också riksbanksfullmäktiges uppfattning att det finns anledning att i en utredning överväga riksbankens kvarvarande funktioner t ex på obligationsmarknaden. I det sammanhanget bör också den kreditpolitiska lagen transformeras till en ren beredskapslag för krigssituationer och liknande.

Föreningen anser i likhet med fullmäktige att den föreslagna översynen skall genomföras snabbt. Detta får dock inte hindra att banker och fondkommissionsbolag — liksom andra av utredningen berörda företag — får väsentliga möjligheter att ha inflytande på utredningen. Det är ändå företagets aktiviteter på marknaden och inte myndigheternas som är de primära. Detta bör inte hindra att utredningen görs i enkla och effektiva former.

I avvaktan på en dylik utredning föreslår riksbanksfullmäktige, trots vad fullmäktige i övrigt anført, att den kreditpolitiska lagen skall förlängas på

tre år för att få stöd för visst uppgiftsinhämtande, viss tillsyn samt fortsatt räntereglering för försäkringsbolagen.

Prop. 1989/90: 15
Bilaga 2

Fondhandlareföreningen kan inte dela uppfattningen att lagen skall förlängas på ytterligare tre år. Fullmäktige har själva anfört avgörande skäl mot lagen som bas för en kreditpolitisk reglering, vilket bör vara nog för att redan nu låta lagens giltighet upphöra. Det är dessutom tydligt att lagen aldrig haft till egentligt ändamål att utgöra grund för insamling av statistikuppgifter eller för tillsynsfunktioner oberoende av de kreditpolitiska medlen. Under alla förhållanden bör en förlängning begränsas till avsevärt kortare tid än tre år.

Lagen om kreditpolitiska medel (prop. 1974:168) är en fullmaktslag. Den ger regeringen befogenhet att på framställning av fullmäktige i riksbanken förordna att riksbanken får använda kreditpolitiskt medel. Förutsättningen för sådant förordnande är att det behövs för att uppnå de mål som har fastställts för riksbankens penningpolitiska verksamhet (3 § första stycket).

De kreditpolitiska medlen enligt lagen är likviditetskrav, utlåningsreglering, emissionskontroll, allmän placeringsplikt, särskild placeringsplikt och räntereglering (1 §¹). Utlåningsreglering, allmän och särskild placeringsplikt samt räntereglering är att anse som extraordinära medel. Förordnande om något av dessa medel får nämligen meddelas endast om synnerliga skäl föreligger (3 § andra stycket).

Förordnande om kreditpolitiskt medel kan avse ett eller flera slag av bankinstitut, försäkringsinstitut eller annat kreditinstitut (4 § första stycket). Förordnande om emissionskontroll eller räntereglering kan avse även annan än kreditinstitut. I lagen räknas som bankinstitut bankaktiebolag, sparbank och central föreningsbank. Med försäkringsinstitut avses AP-fonden och försäkringsföretag med svensk koncession. Kreditinstitut i lagens mening är vid sidan om bankinstitut och försäkringsinstitut lokal föreningsbank, kreditaktiebolag, finansbolag, landshypoteks- och stadshypoteksinstitutionerna samt Svenska skeppshypotekskassan (2 §²).

Om regeringen har meddelat förordnande om kreditpolitiskt medel ankommer det på riksbanken att svara för de föreskrifter som behövs för användningen (5 §). Riksbanken får begränsa användningen av kreditpolitiskt medel till ett eller flera slag av institut, undanta visst institut, om särskilda skäl föreligger, och utfärda olika föreskrifter för skilda institut (6 §³).

I lagen anges den närmare innebörden av de olika kreditpolitiska medlen. *Likviditetskrav* kan endast träffa bankinstitut. Med likviditetskrav avses att bankinstitutets likvida medel vid viss tidpunkt skall uppgå till ett belopp som motsvarar viss andel — högst 55% — av institutets förbindelser med de avdrag och undantag som riksbanken anger (7 och 8 §§⁴). Har regeringen förordnat om likviditetskrav, skall riksbanken i sina föreskrifter ange vid vilken tidpunkt kravet skall vara uppfyllt (beräkningstidpunkten), kravets storlek uttryckt i procent, vilka tillgångar som får räknas som likvida medel, vilka skulder som därvid skall dras av samt vilka skulder och andra förbindelser som får undantas vid beräkning av förbindelserna. I lagen anges särskilt att skattkammarväxlar, obligationer och andra förbindelser som staten har utfärdat skall räknas som likvida medel. Det föreskrivs också att som likvida medel skall räknas dels obligationer som har utfärdats av Sveriges allmänna hypoteksbank, och som avser kreditgivning till främjandet av jordbrukets, skogsbrukets och trädgårdsnäringens långsiktiga utveckling, dels sådana obligationer som har utfärdats av Ko-

¹ Senaste lydelse 1988:1392.

² Senaste lydelse 1987:385.

³ Senaste lydelse 1988:1392.

⁴ Senaste lydelse 1982:1258.

ningariket Sveriges stadhypotekskassa, Svenska bostadskreditkassan eller kreditaktiebolag och som avser kreditgivning för nyproduktion av bostäder eller, i den mån statligt bostadslån utgår, för annat byggande (9 §⁵).

I fråga om beräkningen av de likvida tillgångarna gäller en specialregel för sådana bankaktiebolag som Sparbankernas Bank och Föreningsbankernas Bank. Deras förbindelser utgörs huvudsakligen av inlåning från en särskild grupp av bankinstitut, dvs. sparbanker resp. centrala föreningsbanker. Sådan inlåning skall dras av från summan av de likvida medlen endast i den mån tillgodohavande hos sparbank resp. central föreningsbank har tagits upp som likvida medel. För de nämnda båda bankerna kan riksbanken emellertid föreskriva högre likviditetskrav än det annars gällande maximitalet 55% (10 §).

Bestämmelser om kassakrav som kreditpolitiskt medel ingick tidigare i lagen (11 – 13 §§⁶). Dessa bestämmelser har överförts till den nya riksbankslagen (Prop. 1986/87: 143, 1988/89: FiU4, rskr. 30, SFS 1988: 1385).

Utlåningsreglering innebär att ett högsta belopp fastställs för bankernas utlåning. Utlåningsreglering kan numera också gälla utlåning från finansbolagen och från försäkringsinstituten. Regleringen kan avse inte bara utlämnade lån utan också beviljade men ännu inte utlämnade (disponerade) lån. Med lån jämställs likvider för fordringar som finansbolag förvärvat för att medverka till finansiering. Även garantiförbindelser kan omfattas av utlåningsreglering till den del de är knutna till kreditgivning. Vidare kan ett högsta belopp fastställas för värdet av lös egendom, som finansbolag för att medverka till finansiering upplåter till nyttjande (leasingobjekt) sedan ett förordnande om utlåningsreglering trätt i kraft. Krediter till särskilda ändamål kan undantas. Det s. k. utlåningstaket kan enligt prop. 1974: 168 (s. 196) bestämmas som en kvotdel av kreditvolymens storlek vid en viss tidigare tidpunkt. Det kan också bestämmas på grund av ett genomsnitt av utlåningsvolymen under viss tid eller på annat sätt. Riksbanken skall sålunda för viss tidpunkt (beräkningstidpunkten) eller för viss tidsperiod (beräkningsperioden) fastställa maximibelopp i förhållande till lånens eller garantiförbindelsernas storlek eller leasingobjektets värde vid viss tidpunkt eller på annat sätt. Utlåningstaket kan bestämmas olika för utlåning, garantiförbindelser eller leasingobjekt till olika ändamål (14 – 16 §§⁷).

Emissionskontroll innebär att andra obligationer än de som utges av bankinstitut och har en löptid på högst ett år, förlagsbevis och andra för den allmänna rörelsen avsedda skuldebrev inte får ges ut av annan än riksgäldskontoret, om inte riksbanken ger tillstånd till det. Denna kontroll omfattar både kreditinstitut och andra utom riksgäldskontoret, vars emissioner av statsobligationer alltså faller utanför kontrollen. Emissionskontroll kan också avse andra skuldebrev som kreditinstitut ger ut. Här undantas dock inlåning på motböcker i bank och i övrigt inlåning på räkning från allmänheten. Emissionskontrollen kan avse såväl emissioner-

⁵ Senaste lydelse 1983: 587.

⁶ Paragraferna upphäva 1988: 1392.

⁷ Senaste lydelse av 14 § 1984: 1111 och 15 – 16 §§ 1980: 522.

nas volym som räntesatser och andra villkor. Riksbanken anger vilka slag av värdepapper som inte får ges ut utan tillstånd och från vilken tidpunkt ett förordnande om emissionskontroll gäller (17⁸ och 18 §§).

Syftet med ett förordnande om *allmän placeringsplikt* är att tillgodose behovet av långfristig kredit åt staten eller för bostadsbyggandet. Förordnande om allmän placeringsplikt kan avse bank- och försäkringsinstitut. Det innebär krav på instituten att en viss andel av den ökning, som deras totala placeringar undergår under viss tidsperiod (beräkningsperioden), skall bestå av prioriterade placeringar. När det gäller bankerna kan ökningen av de prioriterade placeringarna i stället bestämmas som en andel av institutets totala placeringar. Riksbanken bestämmer vilka placeringar som skall anses prioriterade och hur underlaget för placeringsplikten skall beräknas (19–21 §§⁹).

Förordnande om *särskild placeringsplikt* kan meddelas för att tillgodose kreditbehovet för bostadsbyggandet under byggnadstid, s. k. byggnadskredit. Med särskild placeringsplikt avses skyldighet för bankinstitut att lämna byggnadskredit för särskilt angivet byggnadsprojekt. Endast sådana projekt kommer i fråga för vilka utgår eller kommer att utgå statligt bostadslån. En ytterligare förutsättning är att det finns kommunal borgen för projektet. Riksbanken anger vilket eller vilka bankinstitut som skall lämna byggnadskredit för visst byggnadsföretag (22–24 §§). Riksbanken förutsätts enligt prop. 1974:168 (s. 177 och 200) vid denna fördelning samråda med bostadsmyndigheterna och med bankerna och deras organisationer.

Räntereglering innebär att högsta eller lägsta ränta fastställs för inlåning eller att högsta ränta fastställs för utlåning. Förordnandet kan avse samtliga kreditinstitut utom finansbolag. Inlåningsräntorna kan dessutom regleras för annan som driver inlåning på räkning av det slag bank allmänt begagnar. Ränta som bestäms i särskild ordning eller som beräknas enligt särskilda bestämmelser berörs inte av förordnande om räntereglering. Med ränta likställs varje annan gottgörelse som utgör ersättning vid penninglån. Riksbanken får bestämma olika räntor för skilda slag av in- eller utlåning (25¹⁰–27 §§).

Lagen om kreditpolitiska medel innehåller vidare bestämmelser om *uppgiftsskyldighet*. Kreditinstitut skall efter anmodan av riksbanken lämna de uppgifter som riksbanken anser nödvändiga för att bedöma om kreditpolitiskt medel behöver användas eller för att tillämpa meddelat förordnande. Även annan som kan omfattas av förordnande om räntereglering har motsvarande uppgiftsskyldighet. Riksbanken får föreskriva att uppgift om ränteändring skall lämnas senast 15 dagar före ändringen (28 §¹¹).

⁸ Senaste lydelse 1979:1055.

⁹ Senaste lydelse 20 § 1984:1111.

¹⁰ Senaste lydelse av 25 § 1980:522.

¹¹ Senaste lydelse 1987:385.

Lagen innehåller också bestämmelser om *särskild avgift* för den som åsidosätter föreskrift som har meddelats med stöd av förordnande enligt lagen. Slutligen finns bestämmelser om straff i vissa fall för den som i samband med fullgörande av uppgiftsskyldighet lämnar oriktig uppgift och en bestämmelse om att talan inte får föras mot riksbankens beslut enligt lagen.

Prop. 1989/90:15
Bilaga 3